

Παντελής Καλαϊτζίδης, Δρ. Θ.

Διευθυντής της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου

Χαιρετισμός

Στις 30 Μαρτίου 1945, ανήμερα της Μεγάλης Παρασκευής, άφησε την τελευταία της πνοή στα κρεματόρια του ναζιστικού στρατοπέδου του Ράβενσμπρουκ στη Γερμανία, η Μοναχή Μαρία, η Μητέρα Μαρία Σκομπτσόβα όπως ήταν πιο γνωστή.

Η Μητέρα Μαρία δεν ήταν μια συνηθισμένη μοναχή. Μετά το πέρασμά της από τα ριζοσπαστικά λογοτεχνικά σαλόνια της Πετρούπολης, τη στράτευσή της στο πλευρό των Ρώσων Μενσεβίκων Σοσιαλεπαναστατών και τη θητεία της ως Δημάρχου της ρωσικής πόλης Ανάπα στη βόρεια ακτή της Μαύρης Θάλασσας, η Σκομπτσόβα καταφεύγει κυνηγημένη από το καθεστώς του Λένιν και των Μπολσεβίκων το 1923 στο Παρίσι, όπου τον Μάρτιο του 1932 έγινε η κουρά της ως μοναχής στο Παρεκκλήσιο του Ορθόδοξου Θεολογικού Ινστιτούτου του Αγίου Σεργίου.

Η Μητέρα Μαρία ενσαρκώνει έναν «νέου τύπου μοναχισμό», που έρχεται να συναντήσει τις προκλήσεις της νεωτερικότητας και της εκκοσμικευμένης κοινωνίας μέσα στην οποία ζούσε και ταυτοχρόνως να απαντήσει στην κριτική για τους συμβιβασμούς και τον κοινωνικό κομπορμισμό του ιστορικού χριστιανισμού. Μόνο το εξωτερικό σχήμα που παραδόξως η Μητέρα Μαρία διατηρεί θυμίζει τον κλασικό μοναχισμό. Ο μοναχισμός που αυτή βιώνει δεν είναι αναχώρηση από τον κόσμο, αλλά αποταγή του εξουσιαστικού και εγωιστικού πνεύματος του κόσμου. Δεν είναι άρνηση του κόσμου, αλλά ταπεινή θυσιαστική μέχρις εσχάτων διακονία του κόσμου. Δεν δίνει προτεραιότητα στο τυπικό, τις ακολουθίες, τις νηστείες ή την ατομική ένωση με το Θεό, αλλά στην εν Χριστώ ελευθερία, την έμπρακτη βίωση του Ευαγγελίου και το μυστήριο του αδελφού ως την κατ' εξοχήν οδό θεογνωσίας. «Ο δρόμος για το Θεό περνάει μέσα από την αγάπη των ανθρώπων», σημείωνε η ίδια. «Στην κρίση δεν θα ερωτηθώ αν εκπλήρωσα τις ασκητικές μου προσπάθειες με επιτυχία ή πόσες μετάνοιες και κομποσκοίνια έκανα, αλλά θα ερωτηθώ αν τάισα τους πεινασμένους, αν έντυσα τους γυμνούς, αν επισκέφτηκα τους άρρωστους και τους φυλακισμένους. Αυτά θα ερωτηθώ».

Ποιήτρια η ίδια και καλλιτέχνις, κάθε άλλο παρά αντιπροσώπευε τον τύπο ευσεβούς χριστιανής γυναίκας που γνωρίζουμε από τα εκκλησιαστικά περιβάλλοντα, αλλά και από τις θρησκευτικές φυλλάδες: παντρεμένη και χωρισμένη δύο φορές, με ένα παιδί εκτός γάμου που δεν αποκάλυψε ποτέ την ταυτότητα του πατέρα, φύση επαναστατική και ανατρεπτική, παραβιάζει όλους σχεδόν τους κανόνες όχι μόνο της μοναστικής, αλλά και αυτής της συνηθισμένης «χριστιανικής» ζωής: καπνίζει σε δημόσιους χώρους περιφερόμενη ως μποέμ, δεν είναι τακτική στις εκκλησιαστικές ακολουθίες, περνάει ώρες συζητώντας ή κάνοντας απλώς παρέα με διάφορους περιθωριακούς τύπους που προσέτρεχαν ζητώντας τη βοήθεια αλλά και τη συντροφιά της, θυμίζοντας έντονα τον λόγο του Ιησού σε όσους τον μέμφονταν για τις

συναναστροφές του: «οι τελώναι και αι πόρναι προάγουσιν υμάς εις την βασιλείαν του Θεού» (Μτ. 21, 31).

Σε καιρούς με έντονη ακόμη την καχυποψία, αν όχι την εχθρότητα των χριστιανών προς τους Εβραίους, η ίδια δεν θα τους εξαιρέσει κατά τη δύσκολη διακονία της στο υπό ναζιστική κατοχή Παρίσι, θεωρώντας τους παιδιά του ίδιου Θεού. Απαντώντας στους συμβιβασμένους και βολεμένους χριστιανούς που με αφορμή τις διώξεις των Εβραίων από τους Ναζί υποστήριζαν πως το πρόβλημα αυτό δεν τους αφορά, η Μητέρα Μαρία απαντούσε: «Δεν υπάρχουν προβλήματα χριστιανικά και μη χριστιανικά. Δεν καταλαβαίνετε ότι γίνεται ένας πόλεμος ενάντια στο Χριστιανισμό; Αν ήμασταν αληθινοί χριστιανοί, θα φορούσαμε όλοι μας το αστέρι». Συνεπώς με τη στάση της αυτή και τη θεολογική θεώρηση που την υποβαστάζει, η Μητέρα Μαρία θα αναλάβει τεράστια ρίσκα που στο τέλος θα της στοιχίσουν την ίδια της τη ζωή. Θα προσφέρει έτσι στους διωκόμενους Εβραίους στέγη, τροφή, κρυψώνα και πλαστά πιστοποιητικά βαπτίσεως προκειμένου να τους βοηθήσει να διαφύγουν από τους Ναζί, ενέργειες για τις οποίες θα συλληφθεί από την Γκεστάπο και θα σταλεί σε στρατόπεδο συγκέντρωσης στη Γερμανία. Την ίδια τύχη θα έχουν και άλλοι συνεργάτες της, όπως ο γιος της Γιούρι, ο π. Δημήτριος Κλεπίνιν και ο Ηλίας Φονταμίνσκι που βοηθούσαν στο γερμανοκρατούμενο Παρίσι τους Εβραίους να διαφύγουν σε ασφαλείς περιοχές του ελεύθερου γαλλικού νότου και τους εφοδίαζαν με πλαστά πιστοποιητικά βαπτίσεως (όλοι πλέον, με πρώτη την Μητέρα Μαρία, ανακηρυγμένοι άγιοι και μάρτυρες της Ορθόδοξης Εκκλησίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο τον Μάρτιο του 2004). Η ίδια θα φθάσει μέχρι του σημείου να πάρει τη θέση μιας Εβραίας συγκρατούμενης της στο θάλαμο αερίων, στο στρατόπεδο του Ράβενσμπρουκ και να πεθάνει για χάρη της, λίγες μόλις εβδομάδες πριν την ολοκληρωτική κατάρρευση του ναζιστικού καθεστώτος και το άνοιγμα των στρατοπέδων συγκέντρωσης.¹ Για τη δράση της αυτή θα τιμηθεί από πολλούς, με πιο πρόσφατη την τιμητική μετονομασία τον Μάρτιο του 2016 μιας οδού προς τιμήν της από τη Δήμαρχο Anne Hidalgo στο 15^ο διαμέρισμα στο Παρίσι, όπου κυρίως έδρασε τα δέκα χρόνια πριν και κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής.

Ύστερα από είκοσι αιώνες αντιεβραϊκής, και σε πολλές περιπτώσεις αντισημιτικής χριστιανικής παράδοσης σε Δύση και Ανατολή, που στο πλαίσιο της τσαρικής Ρωσίας πήρε συχνά τη μορφή άγριων πογκρόμ (ιδιαίτερα μάλιστα μετά την ακολουθία των Παθών και της Σταύρωσης του Χριστού την Μεγάλη Πέμπτη), η αγία Μαρία, όπως και άλλες σημαντικές χριστιανικές προσωπικότητες τόσο στη Δυτική Ευρώπη όσο και στον τόπο μας, βιώνουν έμπρακτα την δια του μαρτυρίου συμφιλίωση και αδελφοσύνη με τους Εβραίους, την έμπρακτη μετάνοια, καθώς και τη συνειδητοποίηση της κοινής βιβλικής ρίζας που συνδέει Εβραίους και χριστιανούς.

---

¹ Όπως σημειώνει ο βιογράφος της Τζιμ Φόρεστ (*Αγία Μαρία Σκόμπτσοβα [1891-1945]. Η θυσία του αδελφού*, μτφρ. Μελίτα Αντωνιάδου, Δορκάς, Αθήνα, 2007, απ' όπου αντλούνται και οι λοιπές πληροφορίες για την αγία Μαρία): «ήταν μια λαμπρή θεολόγος που υπηρέτησε με γενναιότητα την πίστη της σε εφιαλτικούς καιρούς και είχε μαρτυρικό θάνατο στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Ράβενσμπρουκ στη Γερμανία το 1945». Βλ. επίσης μία επιπλέον έκδοση για την αγία Μαρία στα ελληνικά: Σεργκέι Χάκελ, *Μαρία Σκομπτσόβα. Μία «δια Χριστόν σαλή» στους μοντέρνους καιρούς (1891-1945)*, μτφρ. Νίκη Τσιρώνη, Ακρίτας, Αθήνα, 1998.

Η Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου εμπνεέται διαχρονικά από το φωτεινό αυτό παράδειγμα της Μητέρας Μαρίας, αλλά και από τα πιο οικεία σε εμάς παραδείγματα Ελλήνων ιεραρχών, κληρικών και απλών πιστών, όπως του Αρχιεπισκόπου Αθηνών Δαμασκηνού, του Μητροπολίτη Ζακύνθου Χρυσοστόμου ή του δικού μας Μητροπολίτη Δημητριάδος Ιωακείμ που, χάρη στη συμβολή του στη διάσωση μεγάλου μέρους της Ισραηλιτικής Κοινότητας Βόλου, κατατάσσεται πλέον μεταξύ των «Δικαίων των Εθνών». Η παραπάνω πνευματική παρακαταθήκη, καθώς και η συμμετοχή της σε διαθρησκευτικούς διαλόγους και η γνωστή ευαισθησία της σε θέματα πλουραλισμού, ετερότητας και καταπολέμησης του κάθε είδους ρατσισμού, δεν μπορούσαν παρά να την κάνουν να αποδεχτεί χωρίς δισταγμό την τιμητική πρόταση της Γενικής Γραμματείας Θρησκευμάτων του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, να αναλάβει σε συνεργασία με την Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου, τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας και το Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος, τη διοργάνωση Εκπαιδευτικού Πιλοτικού Προγράμματος για τους μαθητές της Α΄ και Β΄ Λυκείου με θέμα την ιστορία και τη διδασκαλία του Ολοκαυτώματος.

Το Πρόγραμμα σημείωσε ιδιαίτερη επιτυχία και έδωσε την ευκαιρία σε εκπαιδευτικούς και μαθητές να αντιληφθούν την μοναδικότητα του Ολοκαυτώματος και την ιδιαίτερη θέση που κατέχει στην ιστορία, όπως επίσης και να γνωρίσουν τις πράξεις ηρωισμού, αυτοθυσίας και αλληλεγγύης πέρα από εθνικά ή θρησκευτικά σύνορα, εκείνων που απήφισαν τον ναζιστικό ζυγό, αντλώντας έτσι πολύτιμα μαθήματα και διδάγματα για τη ζωή τους και για τις προκλήσεις του σήμερα.

Κλείνοντας τον παρόντα Χαιρετισμό, θα ήθελα και από τη θέση αυτή ειλικρινά να ευχαριστήσω τους συνεργαζόμενους φορείς και τους εκπροσώπους τους: τη Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων και τον Γενικό Γραμματέα της Γιώργο Καλαντζή για την εμπιστοσύνη και την τιμητική πρόσκληση· την Ισραηλιτική Κοινότητα Βόλου και τον πρόεδρο της Μαρσέλ Σολομών, τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Μαγνησίας και τον διευθυντή της Σωκράτη Σαβελίδη, το Εβραϊκό Μουσείο της Ελλάδος και την διευθύντρια του Ζανέτ Μπαττίνου, για την συνοδοιπορία και την άριστη συνεργασία κατά τη διάρκεια του Προγράμματος· την Agape Hellas και τους λοιπούς χορηγούς για την κάλυψη της δαπάνης του Προγράμματος και της παρούσας έκδοσης· τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα· τελευταία αλλά όχι έσχατη την Τάνια Αβέλλα, που σήκωσε όλο το βάρος της προετοιμασίας και οργάνωσης του Προγράμματος εκ μέρους της Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών Βόλου, καθώς και της έκδοσης του παρόντος Λευκώματος.